

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1999

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

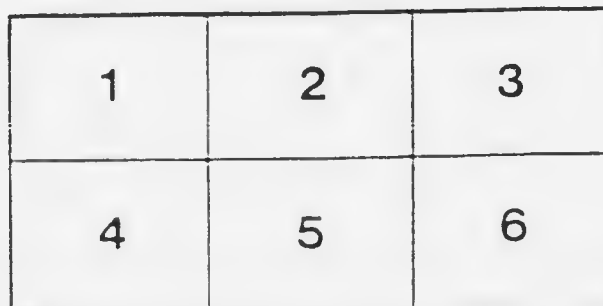
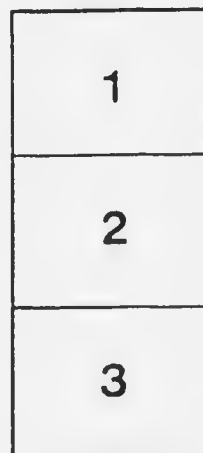
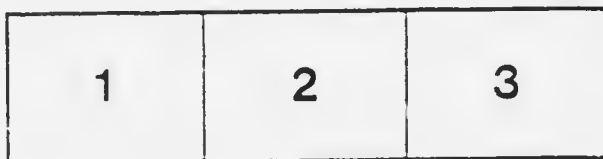
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol $\rightarrow$ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

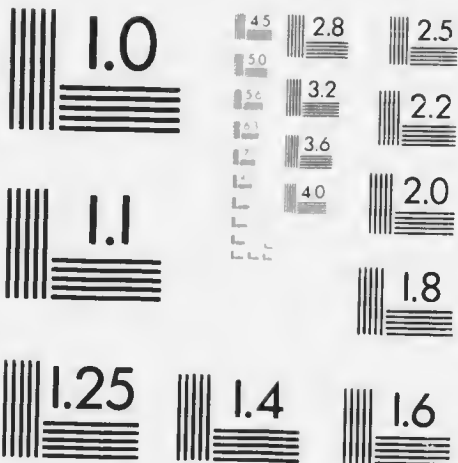
Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole $\rightarrow$ signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

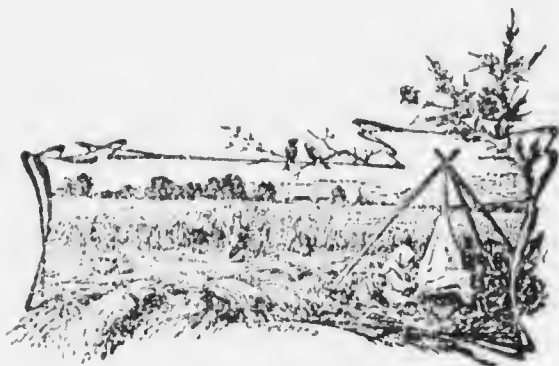
APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Народна бібліотека Ч. 3.

К. ВІЛЬШИИ.

Вода в природі.

Ціна 5 центів.

TORONTO 1920.

Накладом і з друкарні Робітничої Книгарської
і Видавничої Спілки
516 Queen St. W. TORONTO, ONT. CANADA.

КРИНИЧКА, ЖЕРЕЛЬЦЕ І ПОТІЧОК.

Дуже довгу і складну історію має кожде, хоч-би найменше жерельце, що вродило сядесь серед моху і скоро зникає. Оті блискучі крапельки пройшли довгу-довгу стежку під землею перше, ніж вийшли на сьвіт. Бачили вони в глибокій глини, усякі піски, вапно, камінь. Були вони і снігом, і ледви помітною хмарною і білим шумом на морській філі. Промінь сонця блищав у крапельках усіми красками; блискавиця ділила воду на ті частини, з котрих вона зложена, — а потім знову єднали ся. Усі сьвітові сили неба і землі працювали для безконечних відмін і мандрівок крапельки води. Сама вона — цілий сьвіт, такий, як і інші сьвіти, що своїм шляхом ідуть у сьвітових просторах.

Мало хто з нас сягає думкою за всіма відмінами крапельки води, за всіма її мандрівками на небі і на землі. Ми тільки бачимо, як криничка, жерельце вродило ся під горою, як вода потічком побігла долинами, аж поки добігла до річки і злила ся з нею.

QH90
.15
V5

Читайте і передплачуйте науковий журнал

ЗАМОРСЬКИЙ ВІСТНИК!

Заморський Вістник містить в собі з між інших отсі науки; Аритметику, Геольогію, Історію культури, Всесвітню Історію і багато інших.

Передплата на рік \$ 2.50 до Європи і Америки \$ 2.75. Адреса:

ZAMORSKYJ VISTNYK

516 Queen St. W
TORONTO, ONT. CANADA.

поодинокє число висилає ся за надісланем 25ц.

КРИНИЧКА, ЖЕРЕЛЬЦЕ І ПОТІЧОК.

Дуже довгу і складну історію має кожде, хоч-би найменше жерельце, що вродило сядесь серед моху і скоро зникає. Оті блискучі крапельни пройшли довгу-довгу стежку під землею перше, ніж вийшли на світ. Бачили вони в глибшій глину, усякі піски, вапно, камінь. Були вони і снігом, і ледви помітною хмарною і білим шумом на морській філі. Промінь сонця блищав у крапельнах усіми красками; блискавиця ділила воду на ті частини, з котрих вона зложена, — а потім знову єднали ся. Усі світові сили неба і землі працювали для безконечних відмін і мандрівок крапельни води. Сама вона — цілий світ, такий, як і інші світи, що своїм шляхом ідуть у світових просторах.

Мало хто з нас сягає думкою за всіма відмінами крапельни води, за всіма її мандрівками на небі і на землі. Ми тільки бачимо, як криничка, жерельце вродило ся під горою, як вода потічком побігла долинами, аж поки добігла до річки і злила ся з нею.

Для нас потічок — тільки гарне місце, де вода біжить під вербами, ми бачимо, як там колишуться високі трави, лепеха, очерет, рогіз. Заквітчаний беріг, де ми любили спочинутися, лежачи на сонці; стежечка, що повилася берегом то в гору, то в низ, по котрій ми бігали босими ногами; каміне на дні потічка, наче поріг, що через нього скаче і бризкає вода і з шумом падає низше; — ось що ми памятаємо про потічок, малесеньку річечку серед ярів, левад і лугів. . .

Ось гарний куточок, де з моху і піску, знід коріня, родить ся криничка, тече срібне жерельце. Се вода, довго мандруючи під землею, уперше вийшла на простір, побачила веселе небо і ясне сонце, почувала, як шумить ліс і співають пташки.

Нам не трудно зрозуміти, яку вагу має криничка для тих людей, що живуть у пустині спаленій сонцем, або в степу, або в стороні каменистій, горячій. Народи що там живуть, думали здавна, що криничка — то віконце, око, що через нього дивиться ся на сьвіт якесь дивне сотворіне, заховане у темних, похмурих масах землі, — якась русалка, німфа, наяда, — як колись казали Греки. Веселий, ясний погляд її очий манить і кличе, надить до себе.

Чисту, прозору, сьвіжу воду кринички

люди здавна рівнали до чистоти духа, щирості серця. Через те так часто згадується криниця у наших піснях.

З того жерельця, де вродився потічок, вода потече далі долинами і не буде вже такою чистою. Вона прийме в себе дещо з розмитої землі і перегною. Дощі змиють усячину з поля і понесуть у потічок. А тут, у криничці, вода така чиста, прозора, що наче там нічого нема, наче се просто густе повітря; і тільки, як дмухне вітерець і дрібна фолька сколише воду, то помітно, що се — вода.

Здавна люди шанували криничці, чисту воду. У дуже стародавніх переказах римського народу читаємо, що цар Нума Помпілій часто вислухував поради мудрої німфи (наче русалки) Егерії. Він сам ішов у таємничу темряву діброви, до того місця, де з печери текла вода, падала вниз. У темряві лісу і печери він на самоті прислухував ся до шуму води і голосу лісу; він добачав у філях і бризках водопаду наче одягу русалки, з білою мережкою піни і ось сама німфа-русалка промовляла до нього. Там цар набирав мудрости, що так його прославила. Бо ніхто в світі не сказав-би йому стільки мудрого, скільки скаже сама природа, вічно нова і безсмертна.

Часто не клопіт суєти життя, а тиха розмова з природою на самоті навчає людину

мудрости і правди. Нума Помпілій та німфа Егерія — се тільки образи людини і природи, витворені на перших ступнях культури.

Коли мовчазна природа могла навчати мудрих законодавців, то скільки-ж вона подає втіхи і сили всім, що нудять ся на землі, що борються ся за життя?

Уже змалку зазнаємо багато клопоту і праці. Треба вчити ся, сидіти в школі, працювати над книжками, писанем. Аж ось настає літо, — і діти знов на волі. Вони знов бачуть поле, і ліс, і криницю, і широке плесо річки. Вони знов дихнуть свіжим повітрям, кров їх обновлюється, вони набирають сили.

Нехай же кождий школяр більше бродить на березі річки і потічка, придивляється всьому, що діється на березі, між камінням, і в лісі між корінням; нехай бачить, як з землі родить ся ясне око німфи — криничка.

І не тільки дітям се потрібно. Земля і світ увесь, величність і життя, свіжість гаю, прозорість криниці — се мати-природа, що з її лона всі ми вийшли і з неї-ж набираємо сили і розуму.

Наші предки у давню старовину любили жити близько потічка, в долині, за горою, що боронила їх від холоду. Вони вважали криниці — святими, поклоняли ся їм, або, сказати вірніше, шанували їх. Вода давала поживу їм самим і їх худобі; вода ростила трави і гаї над потічком. Над криницями ста-

вплив води на очищення для шанування божественних сил. І вірили, що чиста кринична вода помагає від недугів, очищує тіло і душу від гріху.

Не віримо вже в русалок, німф, водяних богів. Не будуюмо на честь їх каплиць. Та ми іншим способом шануємо чисті води криниць, жерел і потічків: ми будемо дознавати ся про їх, будемо робити наукові дослідні над ними. Дізнаємо ся, якою стежкою йшла вода під землею, і що вона звідти забрала з собою і винесла на вільний світ. Дослідимо, як жерельце, потічок на своїй дорозі творить жите, розмиває землі, як він допливає до річки і далі аж до моря. І навчимо ся, як треба користувати ся водою для нашого життя, для садку і поля, для нашого добра, достатку, здоров'я, втіхи. Тоді знати мемо ціну потічка, криниці і тоді навчимо ся її шанувати.

Колись, у середні віки, пішла поміж людьми чутка, що десь далеко є така чудесна криниця, котра вилічує від усіх недугів, вертає молодість і дає безсмерте. Чимало людей пустило ся шукати ту дивну криницю, ту живу і цілющу воду. Думали знайти її у райській стороні, серед розкішного гаю і квіток, там, де цвіте вічна весна. Як знайшли Новий Світ (Америку), то єспанські жовнірі сотнями і тисячами пустили ся у нові сторони, через ліси, великі ріки, петрі, пустинні і гори — шукати живої води, дивної криниці. Ішли сторонами, де жили ворожі, дикі люди, тер-

ніли муку і гіщули: а ті, що зісталися живими — йшли далі і далі, надіючись знайти дивну криницю, що дає вічну молодість і безсмертя. . .

Темні люди не могли зрозуміти, у чому треба шукати вічного оновлення сил, здоров'я, щастя, безсмертя. Та люди з ясним розумом і ширим серцем розуміють і знають, що того добра можна досягти в світлі знання, розуму, науки, в теплі серця, братерства, громадської праці для загального добра і правди.

Вода в пустині.

Яку велику вагу має для людий вода, — це можна зрозуміти, коли перенести ся гадкою у ті далекі сторони, де земля дає людям дуже мало криниць і потічків. Сівши на березі потічка, полетимо думкою за сі верби, що схилили свої вітки до води, за сі жита-пшениці, що ростуть на горі, над потічком, за далекі білі хмарки на краю неба. Наша думка полетить разом з пташкою через гори і моря. Її тіль проремелькнула над потічком, і її вже нема. У нас води багато; рослини, маючи досить води, виростають великі і пишні. Але згадаємо про сторони, де ясне небо рідко посилає дощ і на сухій землі ростуть дуже бідні рослини. Дійсну ціну води знають тільки ті люди, що живуть у таких сторонах. В

Середній Азії, на Арабському півострові, в пустині Сахарі, на горах Нового Світу і подекуди в Іспанії, кожне жерельце не тільки символ, образ життя, се — саме життя; але як тільки вода сече, люди бідніють, життя вмирає.

Східні народи, мріючи про щастя, бачуть себе на берегах річок і в своїх піснях все співають про їх красоту.

У нас знайомі, зустрічаючись, питають про здоров'я, а в східній Африці стрінувшись, питають „чи є вода“. В Америці, місцями у Перу і Болівії, де чистої води дуже трудно здобути, люди часто з одчаєм дивлять ся на далекий простір неба і морських хвиль. Але ось вони добачують маленьку хмарочку, всі з радістю дивлять ся на неї: ось-ось вона упаде на суху землю дощем! Але хмарка рос-тала і розійшла ся у сухому повітрі. І так ідуть місяці за місяцями. Аж ось вітри стрі-нувшись і примусили хмарину проліти ся на землю дощем. Всі радіють! Діти бігають під дощем і з веселим сьміхом хляпають ся в калужах.

Після сього пустиня оживає, зелена тра-ва і розкішні квітки вкривають її. Та не на дов-го. Через кілька тижнів земля ренаєть ся і висихає, квітки і трава вянуть, і люди знов з жахом дивлять ся на небо: чи нема на йому хоч маленької хмариночки?

Чужинець, переїзджаючи через села Ара-

гонії, серед високих гір Піреней, бачить, що каміне, з котрих зложені хати, зліплене червоним вапном; зразу він думає, що до вапна примішали червоного піску, — та потім він дізнається, що вапно розведене вином. Ви поград торік уродив добре, для сьогорічного вина треба спорожнити посуд. Щоб привезти воду з долини, треба дуже далеко їхати, дорого коштує. Брати-ж воду з малесенького потічка що тече неподалеко, ніхто й не подумає, бо води так мало, що жінки її збирають по крапельці. То вони розводять вапно вином.

Ще більше шанує воду мандрівник, по-дорожній, що переїздить через піщану або каменисту пустиню. Він незнає, чи зможе дістати хоч трохи води в колодязях, що декуди стрічають ся в пустині. Ось він з радістю бачить перед собою колодязь, але роздивить ся ближче і бачить, що сиека висушила всю воду.

Бідний мандрівник їде далі. Не диво, коли його стомлена думка малює йому чудову картину оазиса, зеленого острова в безкрайній пустині. Він бачить велике озеро з блискучою холодною водою, бачить гай пальм і зелену траву. Він поснішує, сили його прибувають від одної думки, — але скоро все счезає. То був тільки міраж, марево . . . Сонце пече знесилених людей і верблюдів, і некий червоний пісок пустині зливається на овиді з не-

бом. І яким щасливим буде той час, коли вони побачуть десь далеко-далеко темну пляму. Далеко, на краю жовтої, горячої як пекло, піскової пустині, мріє та синьозелена пляма, манить до себе, дає надію. Де далі вона росте, і ось уже можна пізнати великі пальми на краю оазису. Ось уже знесилені люди з худобою підходять близько і перед ними — вода, що тече і хвилюється в пальмовому гаю.

Араби-магометани вважають зелений колір найкращим, найвеселішим, як у нас — червоний. Бо в нашій стороні багато зелених гаїв, садів, луків, то наше око до зеленого коліру байдує. А там, де перед очима відко лише жовто-горячий, спалений сонцем пісок пустині — там око втішається, коли зобачить десь зелену куну дерев: значить, там є вода, там можна підживити ся. Зелена пляма — це втіха Арабів, надія на визволене з невольничих мук сухої степу. Через те Араби мають свій святий прапор зеленого коліру (як у наших Запорожців бував червоний прапор). Зелений колір — святий для Араба. Хто з них побуває на богомілю в святаму місці Мекка, той носить на голові зелену повязку. І як такий умре, то й на могилі в його поставлять пам'ятник — стовп з зеленою повязкою.

Люди, що живуть в оазисі, дуже бережуть воду і вміють добре нею користувати ся, проводять її рівчиками по саду і по грядках.

Чудова оаза, що здається подорожньому раєм, — є тюрмою для людей, бо вони не можуть далеко відходити від неї, бо кругом пустиня. Часом вона стає могилою для всіх, що там жили: від спеки вода загниває, заводиться хвороба і вигублює людей.

Та всеж оаза — то щастє у пекольній пустині. І саме слово оаза означає по арабськи — „втїха“. Араби колись пішли війною по сьвіту, опанували нові землі, та й там завели щось подібне до своїх оазів. Приміром, в Андалюзії (Еспанії) бачимо сади, обгороджені камінем наче острови, а кругом їх — укриті порохом піском вулиці. В садку поставлені будівельки з рівними стовпами, наче пальмовими цївками; маленький потічок дзюрчить і сьвіжа вода падає на дно фонтана.

Дивлячись на наші криниці, що з них лємо холодну воду, на наші річки і потічки, — спитаємо себе: які з усіх сил і богатств природи найбільшу вагу мали для людей? Чи можна сказати се про море, безкрає море, що котить филі за філями і білим шумом товпить ся на камінях берега; що дає жите мільонам тварів і вже здавна стало вільною дорогою людям? Чи може скажемо се про красу землі — гори, що купають свої верхи в хмарах і дають притулок цілим великим народам в своїх долинах? Чи білше се можна сказати про непомітний маленький потічок, що ховаєть ся між зеленими берегами? І

справді історія народів показує нам, що непомітний потічок зпочатку більше поміг людям, ніж океан і гори і всякі інші сили великого тіла землі. Богатство і бідність народів, їх звичаї, віра, підвалини громадського життя — залежить найбільше від того, чи багато води дає їм та земля, що на ній вони живуть.

Ось як розказуєть ся в одній давній східній легенді про початок ворогування між трома великими расами-племенами Старого Сьвіту (білого, жовтого і чорного).

Три рідні брати вмирали без води, блукаючи по палючих пісках пустині. Аж ось вони побачили жерельце. Менший брат перший добіг до води, він напив ся і скупав ся в криниці і тіло його зробило ся ніжно рожевим. Прибіг середний брат. Води вже зоставало ся в жерелі небогато і він тільки зарив ся в вохкий пісок; його тіло зробило ся золотисто-жовтим. Потім прийшов старший брат, але для його вже не зостало ся ні крапельки води; він тільки притуляв свої руки до ледве вохкого піску і через те тільки на долонях у його шкура трохи посьвітлійшала. З того часу брати розійшли ся і між ними почала ся ворожнеча, котра тягнеть ся до сього часу.

Так, ніби то, настали народи білі, жовті і чорні.

Та легенда-казка нагадує нам, яку велику вагу для людей має вода. Європейські

народи розвили ся ранійш і більш від інших, — в значній мірі завдяки своїм річкам і потічкам, що їх багато в Європі. Азія в значній частині покрита пустинями і сухими степами. Незграбний суходіл Африки теж має багато пустині, в інших же місцях болота, з водою нездоровою для люднї. Африканські і азійські народи довгий час зіставали ся в заненаді, тоді, як європейські вийшли на верх, досягли висших ступнів осьвіти й культури. Та стара легенда каже, що брати, посваривши ся біля „Криниці Сварки“, зйдуть ся колїсь біля „Криниці Згоди“ і вже на віки побратають ся.

Людська доля колїсь залежала в великій мірі від того, де вони оселили ся. Живучи в оазі, наче на зеленому острові серед пустині, — люди не могли відійти за останнє, крайнє дерево своєї оазн. Се зменьшувало зносини між людьми, ніяка новина до них не доходила.

Вільно кочують пастухи по степу, переганяючи худобу з одного краю його до другого. Та й вони стрічають ся з людьми тільки біля криниці чи колодязя.

У старовину Греки досягли високого ступня культури в значній мірі завдяки тому, що на перших ступнях мали в своїй стороні багато криниць, потоків і річок. Славили їх у ніснях, ставили над ними капиці. Потічки, що про їх співав Гомер, веселили душу.

Поети пили кришталеву воду чистих жерел і мріяли про безсмерте своїх творів.

Радіє і спочиває душа наша, коли глянемо на криницю, жерельце з прозорою водою, в долині, серед зеленої трави і квіток. Мільйони людей, котрих тепер уже нема, спиняли ся над тими-ж криницями і потічками, щоб підживити ся холодною водою, або хоч подивити ся в її прозорі філі. Нові народи приходили на місце давнійших, займали землю, — а потічки так саме спокійно і радісно дзюрчали по зелених долинах і говорили людському серцю про красу життя.

ЧИТАЙТЕ НАУКОВІ КНИЖКИ!

Накладом Робітничої Книгарської і Видавничої Спільноти вийшли наступні книжки:

Дарвінізм	80 ц.
Географія на укр. мові	80 ц.
Фільозофія Штуки	50 ц.
Перекази старшого світа	35 ц.
Коли зійшло сонце	30 ц.
Про жіночу неволю	30 ц.
Початки укр. соц. в Галичині	25 ц.
Міжнародні Революційні Партії	25 ц.
Незвичайні дива природи	20 ц.
Як кров кружить в нашій тілі	15 ц.
Попадя в Зільниці	15 ц.
Відроджене України	10 ц.
Як люди навчилися числити	10 ц.
Робітничі пісні	10 ц.
Вода в природі	5 ц.
Як мужик двох генералів вигодував	5 ц.
Боротьба о сонце	3 ц.

Замовлення слати на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA

516 Queen St. W. Toronto, Ont.

